

FENYŐ DÁNIEL

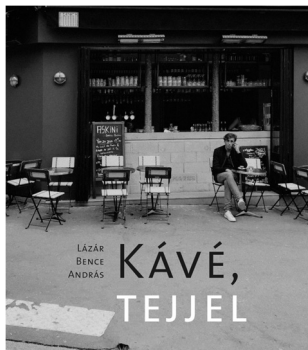
Zacc

LÁZÁR BENCE ANDRÁS: KÁVÉ, TEJJEL

A *Kávé, tejjel* alighanem Lázár Bence András eddigi legkevésbé sikerült verseskötete. Egyfelől felismerhető benne korábbi költészetének jellegzetességei, mint a vallomásos megszólalás, az imperatívuszok és tómondatok használata, valamint a biológia és a vallás területéről érkező kifejezések. Újabb verseiben azonban még inkább felerősödött az a neoromantikus pátosz, amely a legutóbbi, hat évvel ezelőtt megjelent *Kezdődjön ezzel* című kötetében már érzékelhető volt. A *Kávé, tejjel* darabjainak sem tett jót ez az emelkedettség; reflektálatlan, anakronisztikus poétikai megoldásokkal párosulva súlytalan, közhelyes versek sokaságát eredményezte.

A kötet cím valamiféle hétköznapiságból merítkező, a kávé–dohány–alkohol háromszögébe vezető költészetet sejtet. Ezt a képzetet erősíti a kávézó teraszán magányosan ülő, éppen telefonáló alakot ábrázoló borítókép is. Ehelyett a versek a bennük megformálódó alany érzelmeinek, különféle alakokhoz (Isten, haza, család, szerelem) fűződő viszonyának túlstilizált, töredékes lenyomataiként olvashatók, amelyekben éppen a hétköznapiságtól való elrugaszkodás válik hangsúlyossá. A versekben megformálódó alanyt a saját maga által szimbólumokból és költői topozsokból teremtett magánmitologikus tér veszi körül. Olyan klasszikus képekkel találkozunk, mint nő, férfi, kurva, katedrális, de jelen van a színszimbólika is. Ezek használata éppen a korábbi korokban való elhasználtságuk okán nagyon is kockázatos, bár található olyan kortárs példák, amelyek leginkább az ironia segítségével igyekeznek ellensúlyozni, felfrissíteni az idejétmúltak tűnő képeket. A *Kávé, tejjel* versei azonban nem reflektálnak e kifejezések használhatóságára. Ez a költészet többnyire múlt századbéli, esztétizáló elképzelések mentén formálódik. Amellett, hogy a versek jelentős részét a gyakori ismétlések, illetve az esetenként alkalmazott rímek igyekeznek dallamossá tenni, érzékelhető a szép, olvasót megrendítő képek létrehozására való törekvés, a képek

Prae Kiadó
Budapest, 2021
88 oldal, 2790 Ft

legtöbbje mégis inkább olcsó hatásadászatnak tűnik: „Mert elvesztem a kibomló szirmok / között, a halottnak vélt hétköznapok / önfeledt hazugságaiban” (*Lánykérés*) „ahogy a szárnyunk összeakad, / és eltévedünk a tó víztükrében” (*A felesleges*); „Lehetne persze máshogy is. // De ezt hozta. Kurvát / keresztrel a nyakában.” (*Keresztrel a nyakában*).

A klasszikus, mára kiüresedett képeket akár ellenpontozhatnák a kötet anatómia területéről vett szakkifejezései. Ez mégsem történik meg, mivel a hagyományosan irodalmon kívüli kifejezések a bennük rejlő poétikai potenciált elvesztve belesimulnak az esztétizáló beszédmódba: „De megpróbálom pozicionálni magam / gerincoszlopod szűk rései mentén, / ahol talán én leszek a hátsó meg a mellső / gyökér idegszála is” (*A fajok eredete*). Történik ez annak ellenére, hogy a kortárs irodalmi törekvések legtöbbje éppen abban érdekelt, hogy különféle diskurzusok beemelésével tegye próbára a költői nyelv teherbíró képességét. A kötet képhasználatából fakadóan az olvasó egyedül marad az alakzatok sokaságával, amelyekhez túltelítettségük miatt jelentést nem, pusztán valamiféle romantikus érzelmvilágot tud társítani. A mára elhasznált képek affirmatív, ironia nélküli átvétele más a sejtető beszédmód semmitmondó, sehová nem tartó, emelkedett megfogalmazásokat eredményez: „Hisz te voltál, te vagy, aztán végtére / is te leszel nő ennek a férfinak.” (*Ön-élet-rajz*); „Aztán beszélni kezdenek, te ebből / csak annyit hallasz, hogy rólad, / hogy nézzétek a vénülő szemeket, / meg hogy itt és most a perc, / hogy átadják a levelet.” (*Az almás*) – ilyen a *Kávé, tejjel* egy versének a felütése.

Az *Ön-élet-rajz* című versből vett idézet látványosan mutat rá e szerelmi költészet problémájára. A szerelmi témájú versek magukra záródnak, a *Kávé, tejjel* ugyanis egyrészt lemond a szerelmi költészet újtó szándékú megközelítési módjairól. Példák pedig találhatóak az elmúlt évek kortárs műveiből: Székely Szabolcs *A beszélgetés története* kötete, amely a hitvesi költészet hagyományát idézte meg, Peer Krisztián mindenféle pátosztól megfosztott, már-már cinikus gyászversei, de emlékezetes Németh Zoltán *Állati férj* című 2016-os kötete is, amely posztumán perspektívából gondolta újra a szexualitás és a szerelem kérdését. Lázár Bence András kötetében a szerelemábrázolásának egyedüli érdekessége abban áll, hogy verseiben a vágyott másik alakja bibliai vagy a házára vonatkozó képekkel keveredik, ezáltal több esetben is eldönthetlenné válik, hogy a megszólítottat éppen Istenként, szeretőként vagy hazaként érte a befogadó. Az *Álomfejtés* című versben például Jézus szeretete összemosisodik a partner hiányával. Az első versszak még egy istentisztelet kezdetére emlékeztet („könyöklök az attemplom ablakában. / Hogy egyszer csak rólad szóljon / az orgonasípok emelkedett üteme.”), majd a záró sorokban a pulcsiköltészet legközhelyesebb versszituációja a torinói lepel képével bővíti: „De most az vagyok, aki majd alszik / helyetted is, és nem tud álmodni, / csak egy szürke pokrócot szorít, / amiben ott maradtak a vonásaid.” A versek e sajátossága nem valamiféle termékeny hibriditás felé mutat, csupán közhelyes nyelvi készletek keverednek egymással, amelyek együttese még inkább felerősíti a szövegek giccszerűségét.

E költészet reflektálatlan patetikusságával a szerelem mára túlonként megszokott, voltaképpen egészen korszerűtlen érzékelésmódját termeli újra. A vallomások hang Pilinszky-utánérzésnek tűnik, amelyben a szeretkezés transzcendens élményének érzékeltetésére is Krisztus keresztire feszítésének képe mutatkozik a legadekvátabb megoldásnak: „Hiszen egy egész világ nő / a lassú mozdulatban, / ahogy csípőt nyomsz / falnak, szakállat a nyaknak, / Krisztust Keresztnek.” (*Metamorf*). A *Kávé,*

tejjel szerelmi verseinek ürességét jelzi, hogy az én–te viszony ábrázolása rendre ugyanolyan, a képzavar határán látványosan túllépő azonosításokba torkollik: „De most az olvadásban én vagyok a tócsák körvonala, / és te vagy a szünet, ami elmarad két összetartó folyadék- / gyöngy között.” (*Szünet*); „ahol te vagy az első hajtás, és én vagyok / az utolsó elhulló levél. Testet, benne szövetet, / sejtet, amiben te vagy az örök mozgás és én / vagyok a fehérjék keresztükötése. Nyelvet, / amiben te vagy a mondatok ritmusa és én / vagyok a bekezdések vége.” (*Magnóliáid*).

Ahogy a szerző költészetére általában, úgy legújabb kötetének nyelvére is jellemző az előbeszédszerűség. Ez egyrészt a megfogalmazás tudatos esetlenségeként („Te kiállsz egy kertbe. Poharakra gondolsz / Aztán nem tudom.” – *Teodicea*), másrészt a kötésszavak gyakori használatában jelenik meg. Hogy utóbbinak az élőbeszéd imitálásán túl milyen funkciója van, az a *Keringő* első versszakán keresztül is látható: „Élni annyi, mint portás szemében az emberfejek. / De a hátad mögött most cserbenhagyott lányok / valamit énekelni kezdtek. / Aztán keringőzni. / És te vagy a verejték a gerincen, /de én vagyok a széles hátizom.” A strófa túlzásúfoltnak is tűnhet, hiszen három képet foglal magában, amelyek egymáshoz kapcsolódása kérdéses. Az életre vonatkozó általános hasonlat után a második képből feltűnik a megszólított, aki még egészként, testtel rendelkező alakként van jelen. A harmadikban azonban a megszólított felbomlott integritású, partikuláris alakként, pusztán verejtékként formálódik meg, amely a beszélővel mint „széles hátizommal” együtt is csupán valami homályos egész egy részletet teszi ki. Valójában itt három, logikai folytonosság nélküli, önmagában is problémás, egymást kizáró kép került egymás mellé. A kötésszavakra hárul tehát, hogy struktúrába rendezze az egymással semmiféle viszonyban nem álló, önkényesen szerveződő alakzatokat, és bár ezt a feladatot a szöveg felszínén képes megoldani, valójában csak még inkább felhívja a figyelmet e vers, illetve a kötet többi darabjának szerkesztettségi hiányosságaira. Mindez teljesen szokványos gyakorlat lenne egy avantgárd költészet esetében, ám a *Kávé, tejjel* verseinek esztétizáló törekvései azt sugallják, itt nem tudatos szövegszervező stratégiáról van szó.

Lázár Bence András negyedik kötetéből hiányzik a saját költészeti gyakorlatával való szembenézés és számvetés. A *Kávé, tejjel* versei egy olyan nyelv gép által jönnek létre, amely reflektálatlanul átveszi és ügyetlenül újramondja a költészet közhelyeit. Mindez párosul a megfogalmazás nehézségeivel. Az a világ, amelynek megteremtését célozzák a versek, alig látható a túlbonyolított versstruktúráktól és katakretikus képektől. A *Kávé, tejjel* anélkül nyúl vissza az irodalom esztétizáló hagyományához, hogy mérlegelné jelenkori alkalmazhatóságának lehetőségeit, így válik annak megújítása helyett pusztán üres paródiájává.